

ROMKA

ROMSKA POEZIJA

PSYCHÉ

POEZIJA ANNDAR

Skozi poezijo
nam Romi iz Velenja
razkrivajo vso čustveno
razsežnost svojih duš,
preprosto in človeško,
a hkrati izpovedno
močno. Prisluhnimo jim
in naj se njihova poezija
dotakne naših src!

Marsikdo je navdušen
nad eksotiko romske
glasbe in plesa.

A v realnosti
vsakdanjega življenja
je med Romi in Neromi,
žal, marsikdaj čutiti
precej manj navdušenja,
razumevanja in človeške
naklonjenosti.

Veliko Romov še vedno
živi odmaknjeno
na robu naše družbe,
tam nekje za pregradami
predsodkov
in stereotipov.

Živi tam nekje
v skromnih življenjskih
pogojih – ne le s svojimi
problemi, ampak tudi
z vsem notranjim
bogastvom romske duše,
z vsemi bolečinami
in radostmi.

Slednje je očem nevidno,
je pa vidno odprtemu
srcu.

ROMSKO DRUŠTVO
ROMANO VOZO
VELENJE

ROMSKA POEZIJA
POEZIJA ANDAR
ROMANI DUŠA

Predrag Panič

Srđan Panič

Sašo Nezirovič

Slobodan Nezirovič

Ajša

Drita Sadiku

Bojan Ibrahimović

Matej Horvat

SPREMNA BESEDA

Pred nami je delo kar nekaj avtorjev, ki so se poglobili v ustvarjanje romske poezije in tako naredilo romsko besedo za bogatejšo v slovenskem umetniškem prostoru. Avtorji govorijo v svojih delih o notranjih občutkih in spoznanju drugačnosti s poudarkom na pozornosti pripadnosti. Bujenje v mislih ni bilo dovolj bila je potreba po stvarnosti in miselnosti, da je prišlo do ustvarjanja katerega lahko brez pomislekov in zadržanosti prelistamo in razmišljamo. Avtorji dela so že velikokrat predstavili svoja dela na različnih predstavah in srečanja. Teme o življenju Romov v slovenskem prostoru ni prevladala nad ustvarjanjem avtorjev in njihovega pogleda na življenje ter trpljenje. Pestrost obarvanih besed ni namišljena kot filozofska tema na določeno frazo temveč na preproste besede preprostega človeka Roma, ki v prostoru in času išče samega sebe, svoje poreklo in prihodnost.

V našem prostoru je potrebno čim več ustvarjalnosti na področju umetniškega besedila, bodisi v pisni obliki ali govorni. S to zbirko romskih pesmi bomo sigurno bogatejši na področju umetniške ustvarjalnosti. Zato želim avtorjem ter založniku (Romano vozo, Velenje) še veliko sreče pri ustvarjanju podobnih del kot je ta pred nami.

Jožek Horvat - Muc, Murska Sobota - oktober 2001

O ROMIH

Preden bi vas popeljali v svet romske poezije, bi vas rad seznanil z romsko zgodovino in kulturo. Marsikateremu med vami se ob besedi Cigan (pravilneje Rom) porajajo v mislih vprašanja, kot so:

»Kdo je to skrivnostno ljudstvo? Od kod prihaja? Ali so res samo umazanci, nepridipravi, lažnivci in lenubi?«

Na vsa ta vprašanja vam bom poskusil odgovoriti.

Z izvorom Romov so se ukvarjali mnogi znanstveniki in raziskovalci. Tukaj moram poudariti, da so ta del v zgodovine raziskovali predvsem Neromi, kajti Romi so bili večinoma slabo izobraženi ter gmotno nepreskrbljeni in predvsem preganjani. O izvoru Romov kroži kar nekaj legend.

Ena izmed njih pravi takole:

»Nekoč je živel indijski kralj, ki je imel hčerko edinko z imenom Gan. Nek prerok ga je opozoril, da bo sovražnik napadel njegovo kraljestvo in mu pobil družino. Dejal mu je, da bo napadalec nemočen, če bo napadel Rome. Kralj je zato v tajnosti poklical romskega poglavarja in mu oddal hčerko. Naročil mu je, naj jo vzgoji kot svojega otroka. Ta je odpeljal kraljevo hčerko v naselje in skupaj je odraščala z njegovim sinom Čenom.

Zgodi se, da nekega dne romski poglavar umre. Mesto poglavarja prevzame Čen, vendar ga romsko pleme sili, da se oženi. Čen zavrača poroko s katerokoli žensko in grozi s samomorom, če ga bodo v to prisilili. Imel je rad le svojo sestro.

Čenu je mati zaupala, da Gan ni njegova prava sestra, vendar je dodala, da ne sme to povedati nikomur, ker jo lahko sovražnik ubije. Čen se poroči s svojo ljubljeno Gan, skrivnosti pa ne izda. Takrat se začnejo velika nesoglasja med Romi, kajti mnogi med njimi niso odobravalni zakona s »sestro« in zato niso priznavali takšnega poglavarja. Pleme se razdeli na dva dela. V prvem so tisti, ki so podpirali Čena kot poglavarja, v drugem tisti, ki so njegovo dejanje obsodili.

Drugi tabor je prisilil Čena in njegove privržence, da se odselijo iz

indijske dežele. Prerok jih je preklel. Od takrat naprej se Čen s svojim ljudstvom seli in ne sme prespati dve noči na istem mestu in se dvakrat napiti vode iz istega vodnjaka.«

Neka druga legenda opisuje nastanek Romov takole:

»Nekoč, pred davnimi časi, se je Bog odločil, da ustvari človeka po svoji podobi. Vzel je pest zemlje, ga oblikoval v človeka in ga dal v lonec, da bi ga spekel. Med pečenjem se odloči, da bo ustvaril tudi kaj drugega in se zato odpravi po opravkih. Zavaljlo tega pozabi pravočasno odstraniti človeka z ognja. Figura je bila sežgana, prepečena in to je bil prednik črncev.

Bog pogleda svojo ustvaritev in se odloči za ponovni poskus. Postopek ponovi in ga da peči. Vendar pred strahom, da bi bil prepečen, prehitro odkrije figuro človeka. Novo ustvarjeni človek je bil bel, nedopečen – to je bil prednik belcev.

Bog se odloči, da bo poskušal še v tretje. Vzame pest zemlje, ga oblikuje po svoji podobi in ga da v lonec. Vendar tokrat pravočasno odkrije lonec in ustvari človeka, ki je bil lepe zagorele barve. To je bil prednik Romov.

Ker pa so bile druge figure ljubosumne na lepo barvo romske stvaritve, so ga začele preganjati. In zato še danes Romi bežijo in so preganjani.«

.

Izvor Romov in njihovo naselitev v evropskem prostoru je malce osvetlila znanost 18. in 19. stoletja. Raziskovalci so prišli do dejstva, da je pradomovina Romov Indija. V času osvajalnih vojn Indije v devetem stoletju se je začela njihova selitvena pot. Preseljevali so se v več slojih. Glavni val migracije je bil med X. in XIII. stoletjem. Bilo je več selitvenih poti.

Po mnenju raziskovalca Franca Miklošiča naj bi Romi potovali prek Kabulistana, Irana in Armenije in tako prek Frigije in Lakonije prišli v bizantinsko carstvo. Nekateri selitveni tokovi naj bi se naselili v arabskih državah, nekatere skupine pa so potovale skozi

Sirijo in prišle v Egipt ter severno Afriko in od tam skozi Gibraltarsko ožino na evropska tla.

Na svoji selitveni poti se zaradi preganjanja in slabega gmotnega položaja Romi niso aktivno vključevali v izobraževalne programe. Bili so nepismeni in zato ni veliko romskih zapiskov o njihovi poti. Ohranila so se le nekatera njihova ustna sporočila, jezik, miti in legende.

Najstarejši pisni viri, ki poročajo, da so se Romi naselili na slovenska tla, segajo v leto 1387, ko je v zagrebški škofijski sodni kroniki omenjen Cigan iz Ljubljane. Naseljevanje na slovenskem ozemlju je potekalo iz več smeri: s Hrvaške - dolenski Romi, z Madžarske - prekmurski Romi in iz smeri nemških dežel - današnji gorenjski Romi. Opaziti pa je tudi več manjših selitvenih tokov iz Srbije - ti so naseljeni posamično po vsem slovenskem prostoru.

Za vse te skupine je značilno, da se njihova romska govornica razlikuje, kar je razumljivo, saj so se Romi morali na svoji selitveni poti prilagajati in so nekatere besede, ki jih niso poznali v romskem jeziku, preprosto prevzeli od okolice, v kateri so se nahajali.

Vendar je veliko besed, kot so Devel - Bog, Beng - hudič, kalo - črn, rat - noč, jag - ogenj... ostalo istih.

Na svoji selitveni poti so se Romi predvsem ukvarjali s poklici, ki ne zahtevajo nekega strokovnega znanja. Tako so postali zdravilci (zdravili so s pomočjo naravnih rastlin in magij), kovači (brusili so nože, popravljali dežnike, kmečka orodja,...), vedeževalci (ta poklic so opravljale predvsem ženske, ki so v svojem delu uporabljale dlan, fižol, svinec, kavne usedline...), trgovci (trgovanje s konji, plateninami...), zabavljači (muzikantje, pevci, plesalci, akrobati, cirkusanti...).

Beseda Cigan ni romskega izvora, vendar je eden izmed najbolj razširjenih izrazov za Rome. Z njo so želeli Neromi negativno poimenovati romsko lju- dstvo. Beseda Cigan je izpeljanka grške besede Anthiganen, kar pomeni nedo- takljiv, umazanec, gobav... Romska beseda Rom pomeni človek ali poročen mož.

Vsi narodi v svetu imajo svoje nacionalne praznike, ki zaznamujejo poseben dan oziroma dogodek v njihovi zgodovini. Tudi Romi imamo svoj praznik, ki ga praznujemo Romi po vsem svetu.

To je svetovni dan Romov - 7. april. Leta 1971 so se romski predstavniki zbrali v Londonu na prvem svetovnem romskem kongresu, ki je trajal od 4. do 8. aprila. Takrat so obravnavali položaj Romov in sprejeli nekatere pomembne sklepe. Eden med njimi je tudi ime našega ljudstva Romi, ki pomeni ljudstvo.

Romi predstavljamo ogroženo skupino prebivalstva, ki jo obdaja vsesplošna revščina, slabi nečloveški bivalni pogoji, slaba zdravstvena oskrba, neizobraženost in nezaposlenost.

Da smo se znašli v takšnem položaju, nismo krivi samo Romi, ampak tudi okolica, ki je Rome mnogokrat preganjala, včasih tudi pobijala in zasužnjevala. Raziskave javnega mnenja so pokazale, da razmišljanje o Romih temelji na precej negativnih stališčih.

Rome marsikdaj označujejo kot tatove, lenuhe in lažnivce. To mnenje so si ustvarili zaradi negativnih dejanj posameznikov, ki prihajajo iz romske skupnosti in ob nekorektnih člankih medijev.

ROMSKO DRUŠTVO »ROMANO VOZO«

Romsko društvo Romano Vozo (Romski voz) je maloštevilno. Sestavljamo ga večinoma člani razširjene družine Romov, ki se je pred dobrimi dvajsetimi leti v Velenje preselila iz Srbije. Večina naših Romov živi v starem gradu Turn, na obronku gozda blizu mesta. Bivalni pogoji na gradu so slabi, zato nam občina po svojih močeh pomaga pri reševanju le-teh. V Velenju se sicer dobro počutimo, saj nas ljudje na splošno toplo sprejemajo in nam ob težkih renutkih radi stojijo ob strani.

Sprva smo se preživljali predvsem s pletenjem košar in zbiranjem odpadnih surovin. Sedaj se vse bolj tudi zaposlujemo, zlasti mlajši, ki smo zaključili srednjo šolo. Našim staršem šolanje otrok namreč veliko pomeni, saj nam dosežen poklic lahko omogoča lepšo prihodnost. Pri doseganju tega cilja nam pomagajo tudi mladi prostovoljci Šolskega centra Velenje pod vodstvom psihologinje Alenke Čas. Skozi igro in s pomočjo pri učenju prostovoljci pri naših romskih otrocih vzpodbujajo veselje za šolsko delo in jim polepšajo dneve. Prijateljstvo med mladimi prostovoljci in nami Romi obojim veliko pomeni. Čeprav sta naša kultura in barva polti različni, vsi dobro čutimo, da se lahko z iskrenimi odnosi bolje spoznavamo, razumevamo in sprejemamo. Zato nas takšno druženje obojestransko bogati in razveseljuje. To nam hkrati vliva pogum in daje voljo, da se lažje spoprijemamo s težavami, ki jih vsakemu na svoj način prinaša življenje.

Romi želimo odstraniti predsodke do drugačnosti, želimo živeti v normalnem delavnem okolju, a kljub vsemu negovati svojo kulturo, običaje in jezik. Predvsem pa si želimo, da lahko brez sramu in strahu rečemo, da smo Romi.

Slobodan Nezirovič

ROMSKA POEZIJA

Poezija, ki nastaja izpod peresa Roma, je napisana preprosto in z dušo. Romška poezija je svobodna. V njej pisec izraža svoje notranje dogajanje, izraža svoja čustva. Pogosto ne vidi rešitve za svoje težave, zato se mnogokrat po pomoč obrača Bogu ali DEVELU. V poeziji Rom izraža svoje veselje, strast in razočaranja. Ljubezen je poveličana, kar bralcu daje občutek, da poet želi ljubezen.

Pesnik izraža željo po enakopravnosti in je sposoben ljubezen dajati. Značilnost romske poezije je, da ta nastane spontano, nepričakovano. Pisec mnogokrat v njej izraža svoje trenutno dogajanje, opisuje svoje notranje nemire, prav tako tudi radost in srečo. Tudi romski pisci najpogosteje pišejo z liričnim pridihom.

PREDRAG PANIĆ

ROMANO RAJO

Ano grado akana me bešava,
ane puv Slovensko.
Mo ilo mandol napapale, maškere roma ...
Sose napapale?
Napapale ano romano rajo.

E dživesa vučinma
napale maškare roma.
Pale lende mo ilo ginil,
golesi so sem me lengo čavo.
Akana napapale maškare roma,
odori kaj si mungri rat,
odori kaj si mungre prala te peja.

ROMSKI RAJ

V gradu sedaj prebivam,
v deželi Slovenski.
Srce mi sili nazaj, med Rome....
Zakaj nazaj?
Nazaj v romski raj...

Zlatih dni spomin
me vleče nazaj med Rome.
Po njih mi srce gine,
saj jaz sem njihov sin.
Sedaj nazaj, nazaj med Rome tam,
kjer je moja romska kri,
tam, kjer so moji bratje in sestre.